

Ideecafé 19 april 2021 – Jaar van de Tuin – verslag en samenvatting chat

Ideecafé – Ideewinkel en programma overzicht - Ckees van Oijen

Tijdens deze online inspiratie-avond over het 'Jaar van de Tuin' werd met ca. 50 actieve bewoners uit Leiden gekeken naar hoe tuinen kunnen bijdragen aan vergroening van de stad, klimaatadaptatie en biodiversiteit. Na een overzicht van de kalender voor het Jaar van de Tuin, was er een uitwisseling van inspirerende ideeën voor straatacties, open tuinen dagen en andere buurtinitiatieven. Dit verslag vat alle presentaties en pitches, en de inbreng van deelnemers daarbij in de chat samen.

Het Jaar van de Tuin - Ashley North

Wethouder Ashley North vertelde waarom **2021** door gemeente Leiden is uitgeroepen tot **Jaar van de Tuin!** Leiden is na Den Haag de meest versteende stad van Nederland. Met het programma Samen aan de Slag wordt al gekeken naar de mogelijkheden om met acties in de openbare ruimte de stad te vergroenen. Maar meer dan de helft van het oppervlak van Leiden is van particulieren en bedrijven. Daarom kijken we in dit Jaar van de Tuin naar kansen op particuliere tuinen en bedrijventerreinen.

- Met het **NK Tegelwippen** is het heel eenvoudig om tot en met 30 september mee te doen. Maak een foto van je gewipte tegels en meld op de website hoeveel tegels je hebt gewipt. <https://nk-tegelwippen.nl/meedoen/>, <https://nk-tegelwippen.nl/tegelstand/> **Tip** aan gemeente: Verspreid een **persoonlijke brief** onder tuin/balkonbezitters om tegelwippen meer bekend te maken.
- In de **boomspiegels** op de Hooigracht liggen nu stenen die over een jaar worden weggehaald. Dan kunnen de boomspiegels beplant worden met inheemse soorten die geschikt zijn voor insecten. **Tips:** Ook hier kan een brief van de gemeente over boomspiegels helpen. De groencoaches maken mooie pakketten die heel bijen- en vlindervriendelijk zijn.
- **Tip:** Betrek bij **participatietrajecten** aanwonende buurtbewoners van meet af aan projecten om te voorkomen dat initiatieven stranden (zoals bij de voedseltuin in Voorschoten: <https://sleutelstad.nl/2020/10/09/voedseltuin-voorschoten-komt-er-definitief-niet/>).

Kalender Jaar van de Tuin – Ronald van der Steen

Het Jaar van de Tuin heeft tot doel zoveel mogelijk inwoners bewust te maken en te inspireren om hun tuin te vergroenen. Groene tuinen zijn van groot belang om water op te vangen, de buurt koel te houden en de buurt bij piekbuien en hittegolven leefbaar te houden. Groene tuinen scheppen ook de voorwaarden voor biodiversiteit in de stad. Ronald Van der Steen, projectleider 'Jaar van de Tuin' blikt vooruit op de kalender van inspiratiesessies voor het tuinseizoen in 2021. De insteek is zoveel mogelijk activiteiten te organiseren, die ook in volgende jaren zelfstandig voortgezet kunnen worden.

- **Meer informatie:** <https://gemeente.leiden.nl/bestuur/denk-en-doe-mee/samen-aan-de-slag/> en <https://www.gagoed.nl/samen-aan-de-slag/>
- **De actuele agenda** is te vinden op: www.gagoed.nl/jaarvandetuin, waaronder ook het Webinar levende tuin op 29 april en 6 mei: <https://www.ivn.nl/workshoplevendetuingleiden>
- **Biologische krokussen** kan je met korting bestellen via: <https://www.hortusathome.nl/c-5706028/jaar-van-de-tuin/>
- Voor **vragen en suggesties:** jaarvandetuin@leiden.nl.
- **Vraag:** Wanneer is het Jaar van de Tuin geslaagd? Wat wil de gemeente minimaal bereiken?
- **Vraag:** Hoe kijkt de gemeente aan tegen **doorlatende tegels**? Dat spreekt mensen die zich vooral op gemak richten mogelijk wel aan.
- **Tip: Woningcorporaties** kunnen huurders informeren wat wel/niet mag of gewenst is in tuinen.
- **Tip: Bladeren** gewoon laten liggen. Vegen bij gladheid is alleen nodig op een harde ondergrond. Op aarde ruimen de wormen en andere organismen de bladeren op.

- Overtollig **kroos** uit de sloot kan dienen al grondstof voor tegels met inheemse zaden. **Tip: Azolla** is ook te verwerken tot een soort burgers. Een soort Azolla Green, maar dan vegetarisch.
- Vragen over **strooizout** bij gladheidsbestrijding; informatie over veeg- een strooiroutes en duurzaamheid, zie: <https://gemeente.leiden.nl/inwoners-en-ondernemers/winterweer-gladheidsbestrijding/gladheidsbestrijding-en-strooiroutes/>
- Oproep: Help de **jaarrond tuintelling** via: <https://www.tuintelling.nl/>. Je kunt alles melden; 1X week, 1X per maand en alles daar tussenin; en van elke week een pimpelmees melden tot lijsten met meer dan 50 verschillende dieren uit verschillende diergroepen.

Tuinontwerpers on tour - De SchetsKeet - Peter Kroese

Peter Kroesen, docent bij de **Ontwerpacademie Tuinarchitectuur** vertelt over klimaatverandering, hittestress, droogte, wateroverlast en biodiversiteit. Wat betekent dit concreet voor de stad? Hoe houd je de stad leefbaar? Wat kan de burger zelf doen om de leefomgeving klimaatbestendig te maken. De tuinontwerpers van **Hollandswartbont** laten met tips en schetsen zien hoe je buitenruimtes kunt vergroenen. In een **mobiele SchetsKeet** verzorgen ze inspiratiesessies op passende locaties, zoals in steden, gemeentes, scholen op landgoederen, en in de natuur.

- **Meer informatie** via: <https://www.hollandswartbont.nl/nieuwsberichten/schetskeet-on-tour> en website van de ontwerpacademie van Peter: <https://www.ontwerpacademie.nl/>
- **Tips:** Contacten leggen met woningcorporaties, bewoners van nieuwbouw woningen en (studenten van) opleidingen in de regio.

Inspiratie-pitches wijkambassadeurs en andere stadstuinpartners over blauwgroene stadsdromen en luchtkastelen in Leidse wijken (van de bodem tot het dak).

Bodemkwaliteit en compost – Anne Marie van Dam

Voor het vergroenen van de stad wordt veel potgrond en tuinaarde gebruikt, met daarin veen (turf) dat elders afgegraven wordt. Zo vernietigen we gebieden om hier de biodiversiteit te vergroten, en het klimaat te verbeteren. Dat is contraproductief. We kunnen veel beter vergroenen met compost, aangekocht of, nog beter, zelfgemaakt. Daarmee kun je óók een goede voedingsbodem voor planten verzorgen. Daarmee wil ik experimenteren en ik wil mijn kennis verspreiden. Wie mee wil doen, of wat wil leren: neem **contact** op. www.annemarielvandam.nl. mail: info@annemarielvandam.nl

- Bij de behandeling van de visie stadstuinieren is een motie aangenomen om een pilot te starten met **buurtcomposteren**. Daarbij werken meerdere huishoudens samen om compost te maken. Zo houden we minder afval over en de compost kan direct in de tuin worden gebruikt.
- **Vraag:** De Gemeente Leiden geeft dit jaar geen gratis compost meer vanwege Corona. Waar gaat dit dan wel naar toe? Kan het niet verdeeld worden onder de wijken?
- **Vraag:** De compostmaker van Ecostyle werkt erg goed; of zit daar een 'luchtje' aan?
- **Tip:** Bio-Kultura potgrond, tuinaarde en compost is biologische gecertificeerde grond. Verkrijgbaar bij de Brandnetel, Vrouwensteeg 5 en tuinvereniging Ons Buiten. De Biokultura potgrond bevat nog wat veen, maar men streeft er naar dat dat er uitgaat.
- **Tip:** in Amsterdam heb je ook buurt-wormenhotels; hele mooie, van St. Buurtcompost.
- **Tip:** Grondbanken (bedrijven die grond inzamelen en weer uitgeven aan wie grond nodig heeft) hebben soms ook veenvrije tuinaarde. Niet alle grond van bouwwerkzaamheden, agrarische activiteiten of saneringen is schoon.

Biodiversiteit als bouwsteen voor de stad - Marius Ballieux

Het jaar van de tuin is het aanknopingspunt om meer aandacht te krijgen voor de natuur en de problemen rond klimaatadaptatie. De natuur moeten we onderzoeken om deze enigszins te kunnen

volgen. Niet goed begrijpen van de natuur en de natuurlijke elementen en processen veroorzaakt ellende in onze directe leefomgeving, dit onbegrip kan levensgevaarlijk zijn. Goede bedoelingen alleen zijn onvoldoende. Daarbij zal klimaatadaptatie prioriteit moeten krijgen. Dit moet tot uiting komen in de gemeentelijke verordeningen en voorschriften. Dus de bomen, planten, groenstructuur en water, prioriteren boven bouw, infrastructuur en voorzieningen. Dat betekent een planmatige en wetenschappelijke aanpak bij de invulling van het milieubeleid, gericht op de natuur. Als we hierin niet slagen, mislukt de klimaatadaptatie volledig en zijn we overgeleverd aan de grillen van de natuur. Hittestress, zoönosen, virusziektes en wateroverlast zijn dan enkele van de gevolgen; waar we nu al mee te maken hebben. Het gevolg is dat de inspanningen voor duurzame ontwikkelingen teniet worden gedaan en de financiële gevolgen mogelijk desastreus.

- **Contact:** Wijkambassadeur Leiden Binnenstad-Noord ([06-22783832](tel:06-22783832); info@organicarchitects.nl).
- **Tip: Bouwstenen biodiversiteit voor in het omgevingsplan** is een inspiratiedocument dat concrete handreikingen voor verbetering van natuur in stedelijk gebied geeft, met speciale aandacht voor icoonsoorten van de Provincie Zuid-Holland: <https://assets.naturetoday.com/docs/89c6776a-3893-4394-bd12-f51c03b07e99.pdf>
- **Tip:** De natuur en biodiversiteit als uitgangspunt voor allerlei andere ontwikkelingen in de stad zou nog meer kunnen worden benadrukt. **De inspraakperiode om te reageren op de Omgevingsvisie 2040 voor Leiden loopt tot 14 mei 2021.** <https://gemeente.leiden.nl/inwoners-en-ondernemers/werkzaamheden-in-leiden/bouwen-aan-de-stad/omgevingsvisie-leiden-2040/>
- **Tip:** De **omgevingsvisie van Zuid-Holland** uit 2018; lijkt erg veel op die van Leiden. <https://www.commissiener.nl/projectdocumenten/00005004.pdf>
- **Tip:** <https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/omgevingswet/gezonde-leefomgeving/>
- **Tip:** <https://www.nu.nl/leiden/6127885/bijenhôtel-opent-in-aangelegde-heemtuin-van-naturalis.html> en <https://decorrespondent.nl/12293/bee-washing-een-slaatje-slaan-uit-de-paniek-over-bijensterfte/4757204232451-b3e61344>
- **Vraag en antwoord:** Gaat het mis als je zonder veel kennis een speciekuipvijver plaats? Er moeten zuurstofplantjes in en genoeg larveneters. *De vervolgvraag is: hoe krijg je die erin? Vervolgantwoord:* Kikkers komen er vanzelf in een aangelegde vijver.
- **Tip:** Meer over **ecologisch tuinieren** is te vinden via: <https://www.velt.nu/ecologisch-leven-je-tuin/wat-een-ecotuin> en <https://www.permacultuurnederland.org/wp/>

Regentonneninitiatieven – Anja Möltgen, Ann Keesenberg, Marjolein Fontijne

In het **Noorderkwartier** woont initiatiefneemster Ann Keesenberg. Zij kende wijkambassadeur Anja Möltgen kende van een wijkavond over energiebesparing. In oktober 2020 richtte Ann zich tot Anja. In haar wijk zijn in het verleden, net als bij ons in Groenord-Zuid, gevel- en stoeptuintjes aangelegd. Aan de straatkant komen bij een aantal huizen regenpijpen naar beneden, maar het water loopt zo de straat op en het riool in. Ann zag voorbeelden uit Amsterdam waar regentonnen aan de straat geplaatst werden om het water van de omliggende daken op te vangen en de geveltuintjes hiermee water te geven. Zij heeft contact met de gemeente gezocht en hoorde dat er, als het meer dan een regenton moest worden, een vergunning nodig was.

Toen vroeg Ann **wijkambassadeur Anja te helpen om het plan te realiseren**. Anja heeft een regenton gevonden die binnen de afmetingen van de geveltuintjes paste en waaronder de gewipte tegels pasten. De regentonnen hebben een vulsysteem en zijn aan de bovenkant afgedekt via de plantenbak. Ann heeft via Fonds1818 subsidie aangevraagd. Met hulp van Samen aan de Slag, de groengroep uit de wijk, woningcorporaties Portaal en de Sleutels en een aantal handige burens in de twee wijken is het gelukt om 21 regentonnen aan te sluiten! Portaal en de Sleutels hebben voor hun huurders de eigen bijdrage betaald en Portaal heeft zelfs de tonnen aangesloten.

De straatregentonactie in Leiden-Noord is een buitengewoon **circulair project** geworden:

1. De regenton is op zichzelf een prachtig circulair project,
2. De tegels die zijn gebruikt om de regenton op te hogen zijn vers uit de Leidse stoep gewipt,
3. Het regenwater wordt functioneel hergebruikt voor al het groen aan de straatzijde.

De regentonnen zijn nadrukkelijk voor **gemeenschappelijk gebruik** om meer contactmomenten te creëren in de buurt en daarmee sociale cohesie te vergroten in de soms anonieme stad. Het verlaagt ook de drempel om te vergroenen; mensen gingen letterlijk direct tegels eruit wippen. Het Circulair Warenhuis is uitgedaagd om 2 typen regentonnen te bedenken die wij lokaal kunnen produceren:

1. Geschikt voor de smalle Leidse stoep en
2. Geschikt voor openbare gebouwen, flatgebouwen, pleinen, voor de grotere regenwatervolumes.

Ook **groengroep ProfBrugwijk** is gestart met een buurtinitiatief: "**ieder huis een regenton**". Met dit project willen ze bewoners stimuleren een regenton aan te schaffen. Dat doen ze met een "**ontzorgingspakket**": informatie over regentonnen, aansluitingsmogelijkheden en subsidie. Ook hebben ze een voorbeeldcollectie samengesteld (gefinancierd door Samen aan de Slag) waarmee bewoners de juiste vorm en maat van de regenton kunnen bepalen, zodat ze daarna gericht een regenton kunnen zoeken die past bij smaak en portemonnee. Groengroep ProfBurgdwijk stimuleert straatinitiatieven en klushulp door burens onderling. Bekendmaking via Wijkkrant, aanbellen met flyer en voor meer informatie en het maken van een afspraak voor voorbeeldcollectie verwijzing naar: regentonleiden@gmail.com.

- <https://sleutelstad.nl/2021/04/19/gemeenschappelijke-regenton-voor-geveltuintjes-in-leiden-noord/> en <https://sleutelstad.nl/video/regentonnenactie-leiden/>
- **Vraag:** Zou dat ook bij flats kunnen? Er is vaak veel "gemeentegroen" rond en om en tussen flats.
- **Tip:** Bij voldoende ruimte zijn gerecyclede (?) **IBC tanks** ideaal, kun je soms gratis afhalen. Ze zijn er in 600 liter en (normaal) 1000 liter.
- Bij de Schanstuin was een handpomp (*grondwater*) beloofd, maar plaatste de gemeente een 1000 Liter IBC Tank die jarenlang met *kraanwater* gevuld werd :((Foei gemeente!)
- **Vraag:** Is er rekening gehouden met **waterkwaliteit**, bij de keuze van regentonnen?
- **Tips:** Bij regentonnen moet je **maatregelen tegen muggen** nemen. Meestal hebben ze deksels en dan zie je geen muggenlarven. Als je geen vulsysteem hebt en de regenpijp boven een gat in de deksel uitkomt, kan je wel last hebben van muggen. Dan kan je een rond stuk dun gaasdoek onder de deksel spannen; dat werkt prima (een drupje afwasmiddel in het water...).
- **Tips:** Met het **regenwater** kun je ook je fiets of auto wassen. Of gebruik ook regenwater om de vloeren te dweilen en om planten water te geven.
- **Tip:** De **digitale regentongids** kan je vragen via regentonleiden@gmail.com. Leuk om samen aan verbetering van deze gids te werken!
- **Tip:** Je kan de **tuinslang** aansluiten aan de regentonnen ipv gietertjes sjouwen.

Over (t)egels en Geniettommetjes – Ant Brandenburg

Zaailingen voor Leidenaren. Uit Wijkpark Merenwijk mag Ant Brandenburg van de gemeente onder voorwaarden zaailingen oogsten [onder de vlag van **Meerbomen.nu**]. Ze werkt daarvoor samen met een aantal partijen (zoals IVN en Samen aan de Slag). De zaailingen overwinteren in de tuin van de Haardstee. Als de kinderboerderij open is kun je ze in pot kopen bij de Trotse Pauw. Bloempotten komen van het kerstbomenasiel, bewoners en de gemeente Leiden. De aarde voor de potten is door de gemeente geleverd. Wil je meer info, meer dan 3 boompjes of contact? Om te zien hoe dit werkt, kijk op: <https://merenwijkpark.wordpress.com/zaailingen/>. In de herfst komen ze beschikbaar om te planten. Het is wel fijn om zo snel mogelijk te weten wat je wilt hebben.

- Mail (ook) naar bomenuithetpark@gmail.com.

Buurttuinen (tuinen op gemeentegrond onderhouden door bewoners). In de Merenwijk hebben de buurttuiniers samen meerdere routes gemaakt langs de buurttuinen: de **Geniettommetjes**.

Tegelijkertijd hebben ze elkaar (beter) leren kennen en zijn bollen en planten geruild. Meer info op: <https://opentuinenmerenwijk.wordpress.com/>. Met de buurttuinen kun je een open dag voor de straat, buurt, wijk organiseren. Groen Dichterbij Leiden heeft haar ervaring vastgelegd in een draaiboek (in word of Excel en met toelichting). De documenten komen beschikbaar via de website maar je kunt ze ook vragen via: groendichterbij071@gmail.com.

Contact maken met je burens: Zorg dat egels in en uit je tuin kunnen: Maak een egelsnelweg. Ga langs de deur met bollen en planten die jouw tuin uitpuilen. Deel en ruil. Of ga samen aan de slag met geveltuinen, een buurttuin en groene daken, zoals andere sprekers aangeven.

- **Tip:** <https://www.egelwerkgroep.com/egelsnelweg>
- Of een **egeltegelhuis!** Bekijk Jaar van de Tuin aflevering 6: <https://sleutelstad.nl/video/leiden-jaar-van-de-tuin-afl-6-21-apr-2021/>
- **Tip:** Zaai akkerbloemen, veldbloemen, weidebloemen enz. op je pas vergroende pleintje.
- **Vraag:** Iemand interesse in gevlekte aronskelk en wilde hyacinten die vrijkomen bij uitdunnen?

Tegels stapelen met de tegels die uit de tuinen komen (meld ze bij NK-tegelwippen). Een idee is om overblijvende hele of kapotte tegels te verzamelen en daar een wilde tuintegeltuin van te maken. Hier zitten haken en ogen aan, qua stevigheid en een geschikte plek in de stad zoeken. Een idee is om jeugd in te zetten om voor bijvoorbeeld voor kinderen in het basisonderwijs een plek te creëren. Marius Ballieux heeft aangeboden te helpen bij de het aanleggen van de bouwwerken en brengt zijn ervaring in. Niet alleen als architect, maar ook omdat hij heeft meegewerkt aan de <https://leroytuin.nl/> en de valkuilen kent. De eerste ecohedraal is gelegen op een perceel grond te midden van de bossen van Mildam, gemeente Heerenveen. Het project is in de jaren 1970 gestart door filosoof, 'ecotect', landschapsarchitect Louis le Roy (1924-2012). Wil je meedenken over circulair gebruik, een creatieve bestemming te vinden voor gewipte tegels en mee doen met een wilde tuintegeltuin, voor mensen, insecten en planten. Mail naar ant.brandenburg@gmail.com.

- **Tip:** Misschien wel heel goed om Studio Moio bij te betrekken? Of een groenopleiding?

Daktuinen en Triple B – Michiel Janssen

Groene daktuinen voorkomen hittestress, zijn goed voor de biodiversiteit, helpen tegen wateroverlast bij hoosbuien en dragen bij aan het welbevinden van inwoners. Ook in het Jaar van de Tuin leggen we zoveel mogelijk groene daken en daktuinen. De gemeente draagt hieraan bij met een subsidie van ca. 20%.

- <https://www.groenedakenleiden.nl/>, <https://www.greendealagroenedaken.nl/facts-values/>
- **Tip:** Woningcorporaties die 'dwarsliggen' bij groene dakwensen, zitten vaak met onderhoudsplannen waar ze aan gebonden zijn. Soms helpt het om met hen te overleggen wanneer het wel kan. Voor hun heeft het ook voordelen: het dak gaat 2x zo lang mee, dat is dus een onderhoudsbeurt minder. En ook de corporatie kan subsidie aanvragen.

Oproep en verkenning straatacties en buurtinitiatieven Samen aan de Slag? - Ronald van der Steen

- Initiatieven voor straatacties, gericht op het vergroenen van voor- of achtertuinen (of balkons natuurlijk!), kan je mailen naar: jaarvandetuin@leiden.nl voor zover nog niet bekend; geveltuinen en boomspiegels kunnen aangevraagd worden via: aandeslag@leiden.nl

Met veel dank aan de organisatie, sprekers, pitchers en reacties van deelnemers wordt deze inspirerende online ideecafé afgesloten. Geïnteresseerden kunnen enkele van de PowerPoint presentaties vinden via: <https://www.ideewinkel.nl/ideecafe/verslagen/>. Wil je meer weten over de initiatieven, bijdragen of meedoen neem dan contact op met de in dit verslag genoemde personen.